

Alija Selimović¹Ljubica Tomić Selimović²

Univerzitet u Tuzli

Filozofski fakultet

Mujo Hasković

Univerzitet u Sarajevu

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije

Erna Emić³

Univerzitet u Tuzli

Filozofski fakultet

UDK 316.46:159.9

Оригинални научни рад

Примљен: 02. 09. 2012.

RELACIJE IZMEĐU AUTORITARNOSTI, SOCIODOMINANTNE ORIJENTACIJE I KONVENCIONALIZMA

Апстракт

Cilj ovog rada bio je da se utvrde relacije između koncepta autoritarnosti, sociodominantne orijentacije i konvencionalizma. Istraživanje je provedeno na 217 studenata Univerziteta u Tuzli. Autoritarnost je tretirana skalom RWA dok je socijalna dominacija tretirana skalom SDO. Konvencionalizam je tretiran skalom koja je posebno razvijena za potrebe ovog ispitivanja. Autoritarna agresivnost najizraženija je prema homoseksualcima, dok je submisivnost najviše izražena prema Bogu. Između autoritarnosti i socijalne dominacije pronađena je niska korelacija $r = 0.27$, dok je visoka povezanost nađena između autoritarnosti i konvencionalizma $r = 0.61$. Nađene su statistički značajne razlike između religioznih i nereligioznih studenata i na skali autoritarnosti ($t = 8.29$ $p < 0.01$) kao i na skali sociodominantne orijentacije ($t = 2.88$ $p < 0.01$). Nađene su također statistički značajne razlike između muških i ženskih ispitanika na obje skale (RWA: $t = 4.40$ $p < 0.01$, SDO: $t = 2.33$ $p < 0.05$). Može se konstatovati da je Altermayerov koncept autoritarnosti relativno nezavisan konstrukt od koncepta sociodominantne orijentacije.

Ključne reči: Autoritarnost, sociodominantna orijentacija, submisivnost, konvencionalizam

Uvod

Cjelokupni interes za izučavanje autoritarnosti uslijedio je nakon nezapamćenih zločina koji su činjeni od strane Nacista u Drugom svjetskom ratu, a debata o psihološkom značenju autoritarnosti ne jenjava ni danas. Iako postoji rasprava o tome ko se prvi počeo baviti izučavanjem autoritarnosti u psihologiji, ipak posto-

¹ alija.student@gmail.com

² ljubica.tomic@gmail.com

³ erna_hrusic@yahoo.com

ji opšta saglasnost da je prvo veliko ispitivanje autoritarnosti u psihologiji otpočelo sa istraživanjem Adorna, Frenkel-Brunswikove, Levinsona i Sanforda (1950). U početku zamišljeno kao ispitivanje antisemitizma, istraživanje je preraslo samo tu dimenziju, pa je rezultiralo širokim i detaljnim opisom indikatora i opisivanjem osobina i predispozicija antidemokratskog i iracionalnog mišljenja. Nakon gotovo deset godina ispitivanja, studija započeta kao istraživanje antisemitizma i nastavljena kao studija o predrasudama, osvanula je pod naslovom *Autoritarna ličnost* i utemeljila je put u izučavanju autoritarnosti. Studija autoritarne ličnosti, najčešće citirana kao studija Adorna i saradnika (neopravdano se pripisuje Adornu jer se njegovo ime spominje prvo u popisu literature, iako je on jedan od posljednjih autora koji se priključio studiji) ponudila je obuhvatnu teoriju psiholoških predispozicija za etnocentrizam i antidemokratske ideologije uopšte. Zahvaljujući mnogobrojnim i raznovrsnim kritikama studije autoritarne ličnosti, koje su bile upućene konceptu autoritarnosti, metodološkim problemima ili psihoanalitičkom teorijskom pristupu, nastala su brojna kritička razmatranja i revizije koncepta autoritarnosti, među kojima su poznatije one koje su dali Eysenck (1954), Rokeach (1956) i Wilson (1973). Tako je od samog početka koncept autoritarnosti imao višestruko psihološko značenje, te su se tumačenja autoritarnosti kretala od izjednačavanja sa konzervativnošću, određenje autoritarnosti kao osobine ličnosti, do definiranja autoritarnosti preko klastera stavova (Altemeyer, 1981, 1988).

Uprkos brojnim konceptualizacijama, fenomen autoritarnosti u psihološkoj literaturi u posljednjih 20 godina upravo je najčešće posmatran kroz Altemeyerov model desničarske autoritarnosti. Razlog za to je da je ovo najobuhvatniji pristup izučavanju autoritarnosti od perioda Berklijske studije. Autoritarnost je prema Altemeyerovoj koncepciji, prvi put određena kao skup usklađenih stavova prema različitim pitanjima, a ne kao osobina ličnosti. Petrović (2001) navodi da Altemeyer nije težio da pronađe „opštu autoritarnost“, već je prije svega želio da u objašnjenu porijekla autoritarnosti zaobiđe psihoanalitičku teoriju i konstruiše jednu balansiranu skalu za mjerenje autoritarnosti sa dobrim psihometrijskim karakteristikama.

Nakon induktivnih empirijskih istraživanja Altemeyer konstruiše balansiranu skalu za mjerenje autoritarnosti sa relativno zadovoljavajućim metrijskim karakteristikama, te konceptualizira desničarsku autoritarnost („right wing authoritarianism“, RWA) kao kovarijaciju tri klastera stavova: autoritarne submisivnosti, autoritarne agresivnosti i konvencionalizma.

Autoritarna submisivnost definirana je kao visok stepen submisivnosti prema autoritetima koji su opaženi kao uspostavljeni i legitimni u društvu u kome pojedinac živi. Autoritarna agresivnost predstavlja opštu agresivnost usmjerenu prema različitim osobama koje su percipirane kao one koje treba sankcionisati od strane autoriteta. Konvencionalizam se određuje kao visok stepen privrženosti socijalnim konvencijama koje su opažene kao potvrđene od strane društva i njegovih uspostavljenih autoriteta. Samo kada su ova tri klastera objedinjeno prisutna kod pojedinaca možemo govoriti o konstrukt desničarske autoritarnosti koju predlaže Altemeyer. Vrlo važno je imati na umu činjenicu da termin „desničarska“ nema političku ili ekonomsku konotaciju, već se vezuje za postojeće, uspostavljene autoritete.

U zapadnim istraživanjima koncept desničarske autoritarnosti pokazao se kao važan prediktor političkih i socijalnih stavova (Altemeyer, 1996; Mirisola, Sibley, Boca, & Duckitt, 2007).

Uprkos sveprisutnoj popularnosti, ni Altemeyerovo istraživanje i konceptualizacija autoritarnosti nisu bili pošteđeni kritika. Među prvim i svakako najznačajnijim zamjerkama nalazi se Eysenckova, koja govori o zapostavljanju tzv. „ljevičarske“ autoritarnosti. Altemeyer se naknadno bavio ovim fenomenom određujući ga također putem kovarijacije klastera stavova ekspliciranih kod desničarske autoritarnosti, ali navodeći da se u ovom slučaju radi o potčinjenosti mnogo drugačijim, revolucionarnim vlastima. Prema Altemeyeru tako autoritarna submisivnost, autoritarna agresivnost i konvencionalizam čine opštu autoritarnost. Kada je psihološki posvećena služanju uspostavljenim autoritetima, odnosi se na dobro poznatu desničarsku autoritarnost. Kada je posvećena rušenju takvih vlasti, predstavlja ljevičarsku autoritarnost. Međutim, iako je pokušao odgovoriti na kritiku i odrediti i koncept „ljevičarske autoritarnosti, negirao je njegov značaj u današnjem svijetu (Petrović, 2001).

Još neki od prigovora upućeni su psihometrijskim osobinama skale, naročito njenoj dimenzionalnosti i faktorskoj strukturi, te primjenjivosti u različitim kulturnim sredinama. U Altemeyerovoj definiciji autoritarnosti postavio se problem odnosa njenih elemenata. Iako je Altemeyer isticao samo kovarijaciju stavova koji određuju autoritarnost, postoji niz situacija, međutim, u kojem je korisno i potrebno uzeti u obzir svaku od ovih komponenti zasebno, te se nameće potreba provjere kovarijacije stavova tim više jer tri osnovna elementa autoritarnosti nisu dovoljno specifikovana. Uprkos navodu da Altemeyer nije težio određenju „opšte autoritarnosti“ (Petrović, 2001), RWA skala je ipak samo „opšti“ pokazatelj autoritarnosti.

Iako su, tokom višedecenijskih istraživanja, razvijeni brojni teorijski modeli i operacionalizacije autoritarnosti, neke od ključnih dilema (poput one o autoritarnosti kao osobini ličnosti ili sindromu stavova) još uvek nisu u potpunosti razjašnjene. Konceptualne nejasnoće i problemi mjerenja po svoj prilici su uticali na nastojanja da se utvrdi veza autoritarnosti sa drugim konstruktima, i to najčešće sa konzervativizmom, nacionalizmom, dogmatizmom i religioznošću. Pregledom studija koje su se bavile pomenutim konceptima, Eckhardt (Eckhardt, 1991, prema: Petrović, 2003) konstatuje da se radi o veoma srodnim fenomenima. Naime, iako se ne može govoriti o njihovoj identičnosti, postoji veliko prekrivanje, te ih on smatra različitim aspektima jedinstvenog fenomena.

Od pojmova bliskih autoritarnosti posebno je važan koncept socijalne dominacije predstavljen od strane Pratto i Sidaniusa kao sociodominantna orijentacija (SDO) koja „[...] ocrta stepen u kojem određena grupa želi dominirati i biti superiornija nad drugim grupama“ (Pratto i sar., 1994, str. 742). Ovako definirana socijalna dominacija se odnosi na preferiranje društvene hijerarhije, nasuprot ravnopravnosti. SDO umjereno do visoko pozitivno korelira s očekivanim konstruktima i ideološkim varijablama: rasizmom i nizom drugih mjera predrasuda, političkim konzervativizmom, a negativno s mjerama tolerancije. RWA i SDO, međutim, nisu u značajnoj korelaciji, a pojedinačno pokazuju ponešto različite obrasce korelacija s ključnim kriterijskim sociopolitičkim varijablama, pa je opravdano pretpostaviti postojanje

dva autoritarna obrasca, od kojih je jedan usmjeren na kulturalni konzervativni sklop (religijski fundamentalizam, tradicionalizam, konformizam i pravedničarenje), a drugi na političko-ekonomski konzervativizam u kojem prevladava hijerarhijski organizirano razumijevanje društva, s jasnom dominacijom nekih grupa. Prema Altemeyeru (1998) desničarska autoritarnost i sociodominantna orijentacija čine dva različita lica autoritarne ličnosti, pri čemu se desničarska autoritarnost odnosi na autoritarnu submisivnost, a sociodominantna orijentacija na autoritarnu dominantnost. Iako jačina veze između RWA i SDO varira u funkcijama sociopolitičkog konteksta i razlika u političkoj socijalizaciji, dosadašnja istraživanja pokazuju da RWA i SDO nezavisno predviđaju različite forme predrasuda. Iako postoji konsenzus o važnosti RWA i SDO kao prediktora antidemokratskih tendencija, njihov status i geneza bili su podložni oštroj debati. Izvorno, Adorno i saradnici su smatrali da je autoritarnost karakteristika ličnosti koja se formira u ranom djetinjstvu, a i SDO je također od samog početka viđena prije kao karakteristika ličnosti nego politički stav (Pratto i sar., 1994). Međutim, neka nedavna istraživanja postavila su pitanje mogu li se RWA i SDO posmatrati kao varijable ličnosti uopšte. Autori koji su kritizirali određenje autoritarnosti i sociodominantne orijentacije kao osobina ličnosti, predložili su da bi navedeni konstrukti trebalo da budu viđeni kao društveni stavovi, društvena vjerovanja ili društvene evaluacije (Duckitt, 2001, Duriez, Van Hiel i Kossowska 2005, Kreindler, 2005).

Uzevši o obzir navedene konceptualne probleme povezane s desničarskom autoritarnošću osnovni problemi ovog rada tiču se odnosa autoritarnosti i njemu bliskih koncepata. S obzirom da Altemeyerova skala desničarske autoritarnosti daje samo globalnu procjenu autoritarnosti (nijedan od tri elementa autoritarnosti nije dovoljno specifikovan: autoritarna submisivnost prema kome?, autoritarna agresivnost prema kome?, i konvencionalnost prema kojim konvencijama?) pitanje koje se postavlja jeste i koliko će se skorovi sa skale desničarske autoritarnosti stvarno slagati sa skalama koje su konstruisane, a koje se odnose na specifične mjere: autoritarnu submisivnost prema uspostavljenim tj. percipiranim autoritetima, autoritarnu agresivnost prema marginaliziranim skupinama i prema autoritarnom konvencionalizmu prema ustanovljenim zakonima, pravilima, normama. U kojoj mjeri su subjekti submisivni prema određenom autoritetu, prema kojim normama su ispitanici više konzervativni, odnosno koliko netrpeljivost ispoljavaju prema određenim marginaliziranim grupama? Uz navedena, postavilo se i pitanje kakve su relacije RWA skale i SDO skale – Skale orijentacije ka društvenoj (socijalnoj) dominaciji koja govori o „opštoj orijentaciji prema intergrupnim relacijama, utvrđujući da li osoba generalno preferira ravnopravne naspram hijerarhijskih odnosa“ (Altemeyer, 2004).

Ispitanici

Uzorak ovog istraživanja činili su studenti Univerziteta u Tuzli. Ispitivanje je sprovedeno na uzorku od 217 studenata, oba spola različitih fakulteta. Uzorkom je obuhvaćen 91 ispitanik muškog spola (42% od ukupnog uzorka) i 126 ispitanika žen-

skog spola (58%). Po svojoj prirodi, uzorak pripada stratificiranom slučajnom uzorku. Kalendarski uzrast obuhvatao je raspon od 18 do 28 godina. Prosječna starost ispitanika iznosila je $M = 22,3$ godine, $\sigma = 1,63$. U svrhu potpunije analize i eksplikacije iz ukupnog uzorka ispitanika generisan je i drugi uzorak radi provjere razlika u autoritarnim tendencijama kod proreligioznih ispitanika i ispitanika opšteg uzorka. Drugi uzorak po svojoj prirodi pripada namjernom uzorku jer se nastojalo obezbjediti takve ispitanike koji redovno prakticiraju islamske dužnosti i obaveze. Veličina ovog dijela uzorka iznosila je 46 ispitanika (21% od ukupnog uzorka ispitanika).

Procedura ispitivanja

Istraživanje je obavljeno u zimskom semestru akademske 2011/2012. godine. Ispitivanje je bilo grupno, anonimno i nije bilo vremenski ograničeno. Također, ispitivanje nije bilo obavljeno u uslovima vremenskog deficita, što bi moglo uticati na motivaciju ispitanika i kvalitet odgovora. Učešće u ispitivanju je bilo na dobrovoljnoj osnovi. U toku ispitivanja, ispitivač je bio u neposrednom kontaktu s ispitanicima.

Instrumenti

Skala desničarske autoritarnosti (Right-Wing Authoritarianism, RWA)

Skala mjeri tri klastera stavova autoritarnosti: autoritarnu submisivnost, konvencionalizam, autoritarnu agresivnost. Korišten je prevod originalne „finalne“ verzije skale desničarske autoritarnosti (Altemeyer 1998). Finalni skor baziran je na 30 itema koji su prezentirani u formi petostepenih Likertovih skala sa sljedećim modalitetima odgovora: potpuno se slažem, slažem se, ne mogu da se odlučim, uglavnom se ne slažem i uopšte se ne slažem. Skala je balansirana tako da slaganje sa 15 čestica znači veći stepen autoritarnosti, a 15 čestica je inverzno u odnosu na ispitivani konstrukt. Pouzdanost skale na pretestiranju iznosila je $\alpha = 0,86$, što predstavlja zadovoljavajuću pouzdanost. Prosječna korelacija između čestica iznosila je $r = 0,17$.

Skala društvenih konvencija

Ovu skalu konstruisao je Petrović (2001), a za potrebe ovog istraživanja prilagođena je u skladu sa specifičnostima kulturalnog miljea. Skala se sastoji od 31 itema koji su iskazani u obliku petostepenih Likertovih skala, a koje su konstruisane tako da obuhvataju sljedeće konvencije: religioznost, stavove prema seksualnom ponašanju, muške i ženske uloge, poštovanje zastave i himne i glorificiranje običaja i kulturne baštine. Određenje konvencija specificirano je prema Altemeyerovom shvaćanju društvenih konvencija.

Skala autoritarne agresivnosti

Za mjerenje agresivnosti prema svakoj pojedinoj grupi korištene su identične skale, koje su se sastojale od 15 tema (npr.: Ne treba im dozvoliti nikakve kontakte sa drugim ljudima.), a sa kojima su ispitanici mogli da se slože, ne slože ili budu neodlučni. U ovom istraživanju odabrane su sljedeće grupe: homoseksualci, feministkinje, članovi sekta: vehabije i Jehovini svjedoci, HIV zaraženi, prosjaci, komunisti, Kinezi, kao i nacionalne zajednice: Romi, Albanci, te konstitutivni narodi Hrvati i Srbi.

Skala autoritarne submisivnosti

Odnosi su ispitani upitnikom od po 15 trostepenih stavki, istih za sve ispitivane autoritete. Ispitanici su izražavali sopstveno slaganje, neslaganje ili neodlučnost sa svakom stavkom, u odnosu na svaki autoritet (npr. Svakome bi bilo bolje kada bi ispunjavali njegova očekivanja). Konkretni autoriteti koji su uključeni u ispitivanje su: otac, majka, šef, direktor, ekonomski stručnjak, predsjednik države, ministar policije, ljekar, učitelj (profesor), vjerski službenik i Bog.

SDO skala (Skala sociodominantne orijentacije)

Sociodominantna orijentacija je mjera koju su identificirali Sidanius i Pratto (1999), koja mjeri intergrupne relacije i koja je fokusirana na grupnu dominaciju koja je uključena. Instrument se sastoji od od 16 tema koji su dati u obliku petostepenih Likertovih skala. U radu je korišten engleski prevod šeste revizije ove skale. Relijabilnost skale u stranim istraživanjima kretala se u rasponu od 0,66 do 0,92. Medijan koeficijenta interne konzistentnosti iznosio je 0,89. Ovakav nivo pouzdanosti smatra se prihvatljivim do odličnim za ovakav tip skale.

Rezultati

Relacije desničarske autoritarnosti i konvencionalizma

Jedno od prvih pitanja ovog rada bilo je utvrđivanje odnosa između mjere autoritarnosti izražene preko rezultata na RWA skali i rezultata koji su dobijeni na skali konvencionalnosti koja je operacionalizirana u skladu sa Altemayerovim određenjem. Ustanovljeno je kakav je globalni trend i tendencija ispitanika ka ispoljavanju autoritarnosti i konvencionalizma.

Tabela 1: Mjere prosjeka i raspršenja za varijable autoritarnosti i konvencionalizma

	N	Minim.	Maksim.	Arit. sredina	Std. Devijacija	Skewness	Kurtosis
RWA skala	217	46.00	134.00	98.31	17.40	-0,04	0,05
Skala konvencionalizma	217	65.00	155.00	107.24	16.99	0,09	0,02

Kao što se može vidjeti iz tabele, prosječni skor na skali desničarske autoritarnosti jeste $M = 98,3$, a na skali autoritarne konvencionalnosti taj skor je nešto viši 107,2 (treba imati na umu da skala ima jedan item više od RWA skale). Ako se osvrne na teorijski raspon mogućih rezultata na ovim skalama, kao i na samu prirodu bodovanja modaliteta koji se javljaju kod Likertove skale, može se reći da su naši ispitanici u cjelini iskazali niži stepen autoritarnosti, imajući u vidu činjenicu da je neutralni dio skale bodovan sa 3 boda. Rezultati na obje skale skladno variraju i gotovo savršeno odgovaraju modelu normalne gustine. Isto se može zaključiti i iz vrijednosti skewness i kurtosis koji teže nuli, tj. ukazuju na gotovo savršenu normalnu distribuciju.

Tabela 2: Koeficijent linearne povezanosti između skale autoritarnosti i skale konvencionalizma

	RWA skala	Skala konvencionalizma
RWA skala	1,000	
Skala konvencionalizma	0,61**	1,000

Dobijeni koeficijent korelacije ($r = 0,61$, $p < 0,01$) statistički je značajan. Stoga ima osnova da se zaključi da vjerovatno postoji substancijalna povezanost između navedenih mjera autoritarnosti u cijeloj populaciji, tj. među svim studentima Univerziteta u Tuzli.

Autoritarna agresivnost prema društvenim grupama i autoritarna submisivnost prema percipiranim autoritetima

Naredni problem koji je u istraživanju postavljen jeste provjera nivoa submisivnosti prema pojedinim autoritetima, te pitanje izraženosti autoritarne agresivnosti prema pojedinim društvenim grupama. Kao što je već istaknuto ispitivana je submisivnost prema 12 konkretnih autoriteta ustoličenih u našem društvu.

U Tabeli 3 su date aritmetičke sredine i standardne devijacije kao mjere centralne tendencije i raspršenja i koeficijenti povezanosti sa RWA skalom.

Tabela 3: Submisivnost prema pojedinim autoritetima

Objekti submisivnosti:	Aritmetička sredina	Std. Dev.	Skewness	Std.gr. Skewness	Kurtosis	Std.gr. Kurtosis	Korelacija sa RWA skalom
otac	22,40	8,38	-1,20	0,16	0,63	0,32	0,20*
majka	23,39	7,43	-1,29	0,16	1,06	0,32	0,19*
šef	10,70	8,67	0,46	0,16	-0,75	0,32	0,08
direktor	9,31	8,60	0,56	0,16	-0,76	0,32	0,05
ekonomski stručnjak	8,63	7,99	0,61	0,16	-0,46	0,32	0,10

predsjednik države	8,39	7,81	0,65	0,16	-0,42	0,32	0,09
gradonačelnik	7,92	8,46	1,02	0,16	0,30	0,32	0,04
ministar policije	8,54	8,87	0,94	0,16	0,02	0,33	-0,00
ljekar	12,33	9,99	0,27	0,16	-1,14	0,32	-0,04
profesor	11,89	9,83	0,26	0,16	-1,22	0,32	-0,02
Patrijarh /reisu-l-ulemi/ kardinalu	10,04	10,12	0,61	0,16	-0,93	0,32	0,15*
Bog	24,05	10,48	-1,57	0,16	0,81	0,32	0,34*

* $p < 0,05$

Iz prikaza u tabeli jasno se vidi da je najveća submisivnost izražena prema: Bogu kao apsolutu, zatim prema majci i ocu. Submisivnost prema ostalim autoritetima relativno je niska. Pomalo iznenađujuće djeluje nizak stepen iskazane submisivnosti prema najvišim vjerskim autoritetima u državi. Mjere raspršenja uglavnom su relativno visoke i relativno skladno variraju kod svih autoriteta. Nešto veće odstupanje opaža se kod posljednja dva autoriteta Boga i vjerskih autoriteta. To je posljedica činjenice da je kod tih stavskih objekata bilo najviše neslaganja.

Kada je riječ o pitanju skupina i grupa prema kojima su ispitanici imali mogućnost da se izjašnjavaju u prizmi distanciranosti i agresivnosti, dobiveni rezultati prikazani su u tabeli 4.

Tabela 4: Agresivnost prema različitim društvenim grupama

Objekti agresivnosti	Aritmetička sredina	Stand. Dev.	Skewness	Std.gr. Skewness	Kurtosis	Std.gr. Kurtosis	Korelacija sa RWA skalom
homoseksualci	10,64	11,15	0,60	0,16	-1,16	0,32	0,64*
feministkinje	6,63	9,26	1,30	0,16	0,46	0,32	0,52*
hiv zaraženi	6,81	8,13	1,29	0,16	0,76	0,32	0,41*
prosjaci	3,62	5,75	2,50	0,16	7,47	0,32	0,28*
vehabije	9,20	9,47	0,78	0,16	-0,58	0,32	-0,08**
komunisti	10,72	10,44	0,55	0,16	-1,10	0,32	0,41*
Srbi	9,61	10,24	0,81	0,16	-0,70	0,32	0,37*
Jevreji	7,10	10,86	1,25	0,16	-0,07	0,32	0,39*
Romi	3,90	7,58	2,38	0,16	4,89	0,32	0,21*
Albanci	1,68	3,99	3,66	0,16	16,25	0,32	0,19*
Hrvati	2,18	5,18	3,17	0,16	10,81	0,32	0,30*
Jehovini svjedoci	8,69	10,66	0,99	0,16	-0,47	0,32	0,25*
Amerikanci	6,96	9,44	1,28	0,16	0,35	0,32	0,29*
Kinezi	6,59	9,83	1,31	0,16	0,29	0,32	0,35*

* $p < 0,05$

Prema prikazanim rezultatima vidi se da je najveća agresivnost i netrpeljivost iskazana prema homoseksualcima, komunistima, Srbima i vehabijama. Koeficijenti varijabilnosti uglavnom skladno variraju na svim stavskim objektima. Najniži stepen netrpeljivosti ispoljen je prema Albancima, Hrvatima i prosjacima.

Na koncu, preostalo je da se provjeri kakva je relacija između mjera submisivnosti i autoritarnosti, te autoritarne agresivnosti i skorova na skali desničarske autoritarnosti. U cilju realizacije ovog zadatka korištena je Spearmanova metoda

rang-korelacije, jer skorovi na skalama ne odgovaraju modelu normalne raspodjele. Rezultati analiza iskazani su narednim tabelama.

Tabela 5: Interkorelacijska matrica skala submisivnosti i skale desničarske autoritarnosti

	otac	majka	šef	direktor	Ekon. struč.	Predsjednik države	Grado načelnik	ministar policije	ljekar	Pro fesor	Patrijarh /reis/ kardinal	Bog	RWA skala
otac	-	0,85*	0,30*	0,31*	0,34*	0,28*	0,36*	0,39*	0,40*	0,31*	0,44*	0,30*	0,20*
majka		-	0,24*	0,22*	0,25*	0,26*	0,36*	0,37*	0,37*	0,30*	0,45*	0,34*	0,19*
šef			-	0,89*	0,85*	0,74*	0,64*	0,57*	0,47*	0,49*	0,55*	0,30*	0,08
direktor				-	0,92*	0,82*	0,67*	0,64*	0,50*	0,50*	0,57*	0,25*	0,05
ekon. stručnjak					-	0,81*	0,65*	0,62*	0,52*	0,50*	0,56*	0,27*	0,10
Predsjednik države						-	0,66*	0,62*	0,47*	0,48*	0,63*	0,19*	0,09
gradonačelnik							-	0,90*	0,72*	0,75*	0,78*	0,30*	0,04
ministar policije								-	0,82*	0,79*	0,79*	0,32*	-0,00
ljekar									-	0,81*	0,71*	0,24*	-0,04
profesor										-	0,75*	0,28*	-0,02
Patrijarh /reis/kardinal											-	0,34*	0,15*
Bog												-	0,34*
RWA skala													-

* $p < 0,05$

U tabeli 5 prikazane su kros-korelacije tj. Spearmanovi koeficijenti rang-povezanosti između različitih mjera submisivnosti i desničarske autoritarnosti. Sve korelacije koje su statistički značajne na nivou 0.95 i više su markirane zvjezdicom. Vrijednim se čini naglasiti relativno jaku i saglasnu povezanost između submisivnosti prema različitim autoritetima. Ovdje prije svega vrijedi istaći: submisivnost prema majci, ocu, doktoru, profesoru i najvišem vjerskom autoritetu. Kada je riječ o konkretnoj vezi submisivnosti i desničarske autoritarnosti treba istaći da je nađena statistički značajna povezanost submisivnosti prema ocu, majci, najvišim vjerskim liderima i Bogu, sa jedne strane, i skorova na skali desničarske autoritarnosti, s druge strane.

U tabeli 6 prikazane su kros-korelacije, tj. Spearmanovi koeficijenti rang-povezanosti između skorova na desničarskoj skali autoritarnosti i skorova na skali autoritarne agresivnosti prema različitim grupama. Svi koeficijenti koji su statistički značajni na nivou 0.95 i više su markirani zvjezdicom. Zanimljivo je istaći da je najveća povezanost između skorova na RWA skali i netrpeljivosti prema grupama: homoseksualaca, feministkinja, HIV zaraženih i vehabija.

Tabela 6: Interkorelacijska matrica skala agresivnosti i skale desničarske autoritarnosti

* $p < 0,05$

	Homo- seksualci	Femini- stikanci	Hiv zarazni	prosjaci	vehabije	kommunisti	Sibi	Leveji	Romi	Albanci	Hrvati	Jepovini svjedoci	Ameri- tanci	Kinezi	RWA skala
homoseksualci	-	0,72*	0,47*	0,27*	0,01*	0,41*	0,42*	0,50*	0,36*	0,39*	0,43*	0,39*	0,25*	0,44*	0,64*
feministkinje		-	0,50*	0,36*	0,14*	0,43*	0,47*	0,53*	0,45*	0,53*	0,51*	0,36*	0,38*	0,55*	0,52*
Hiv zarazni			-	0,52*	0,26*	0,50*	0,45*	0,27*	0,29*	0,25*	0,33*	0,27*	0,25*	0,31*	0,41*
prosjaci				-	0,31*	0,28*	0,28*	0,16*	0,33*	0,31*	0,32*	0,23*	0,15*	0,27*	0,28*
vehabije					-	0,30*	0,20*	0,01*	0,10*	0,13*	0,08*	0,10*	0,10*	-0,02*	-0,08*
kommunisti						-	0,46*	0,38*	0,28*	0,21*	0,34*	0,30*	0,39*	0,35*	0,41*
Sibi							-	0,42*	0,31*	0,30*	0,39*	0,26*	0,44*	0,23*	0,37*
Leveji								-	0,65*	0,54*	0,58*	0,38*	0,50*	0,58*	0,39*
Romi									-	0,69*	0,65*	0,49*	0,32*	0,57*	0,21*
Albanci										-	0,81*	0,42*	0,38*	0,48*	0,19*
Hrvati											-	0,48*	0,43*	0,62*	0,30*
Jepovini sv.												-	0,36*	0,52*	0,25*
Amerikanci													-	0,46*	0,29*
Kinezi														-	0,35*
RWA skala															-

Relacije između desničarske autoritarnosti i sociodominantne orijentacije
 Jedno od pitanja koje je u radu problematizirano jesu relacije između skala desničarske autoritarnosti (RWA) i skale socijalno-dominantne orijentacije (SDO).

Tabela 7: Mjere asimetrije i spljoštenosti za RWA i SDO skalu

	Skewness	Std.gr. Skewness	Kurtosis	Std.gr. Kurtosis
RWA skala	-0,04	0,16	0,05	0,32
SDO skala	-0,20	0,16	-0,45	0,32

Kao što se može vidjeti vrijednosti koeficijenata i asimetrije i zaobljenosti su relativno niske i bliske nuli. To znači da distribucija skorova na skalama autoritarnosti teži normalnoj distribuciji. Uzimajući navedeno u obzir, zadovoljeni su uslovi koji se predviđaju za primjenu parametrijske statistike.

Tabela 8: Interkorelacijska matrica skala autoritarnosti

	Arit. sred.	Std. Dev.	RWA skala	SDO skala
RWA skala	98,31	17,40	1,00	0,27*
SDO skala	37,93	9,33		1,00

Iz rezultata prikazanih u tabeli 8 vidi se da postoji pozitivna povezanost između skorova na skalama RWA i SDO, iako je ta povezanost relativno skromna ($r = 0,27$ $p < 0.05$) ona je statistički značajna i ne može se smatrati slučajnom.

Komparacija autoritarnosti kod proreligioznih i „običnih“ studenata

Kako je već naznačeno, za potrebe analize autoritarnih tendencija specificirana su dva uzorka za problematiziranje ovog pitanja. Prvi uzorak je slučajni uzorak generiran iz cijele populacije studenata Univerziteta dok je drugi namjerni uzorak koji je pomno odabran i sastoji se od pojedinaca koji praktikuju islamske vrijednosti (ovdje se misli prije svega na molitvu).

Distribucija rezultata ispitanika na RWA ($Sk = -0,04$, $Ku = 0,05$) i SDO ($Sk = 0,20$, $Ku = -0,45$) skalama opravdavaju analizu razlika ove dvije grupe ispitanika: običnih studenata i proislamski orjentisanih studenata putem t-testa.

Tabela 9: t-omjer za skorove sa RWA i SDO skale za ispitanike iz opšteg i proislamski orjentiranog uzorka

	M Opšti uzorak	M vjerski nastrojjeni	t	df	p	N opšti uzorak	N vjerski nastrojjeni	St.dev. opšti uzorak	St.dev. vjerski nastrojjeni	F	p
RWAskala	93,86	114,78	-8,29	214	0,0000	170	46	14,99	15,81	1,11	0,62
SDO skala	36,99	41,39	-2,88	214	0,0043	170	46	9,61	7,29	1,74	0,03

Može se vidjeti da postoji statistički značajna razlika među rezultatima koje su ostvarili ispitanici s obzirom na to da li su proislamski orijentisani ili nisu. Prosječni rezultat na RWA skali opšteg uzorka je 93,8 dok su proislamski pojedinci ostvarili prosječan rezultat od 114,7. S obzirom na veličinu razlike, ova razlika je statistički značajna ($t = -8,29$ $p < 0.01$) možemo se zaključiti da posoji statistički značajno različito postignuće kod ispitanika s obzirom na varijablu religioznost.

Kada je riječ o skali sociodominantne orijentacije, također postoji statistički značajna razlika ($t = -2,88$ $p < 0.01$) među rezultatima koje su ostvarili ispitanici s obzirom na to da li su proislamski orijentisani ili nisu. Prosječan rezultat na SDO skali opšteg uzorka bio je 37, dok su proislamski pojedinci ostvarili prosječan rezultat od 41,4. Obzirom da je razlika dovoljno velika ima osnove da izvršimo generalizaciju na cijelu populaciju i da kažemo da postoji trend da su oni ispitanici koji su proislamski orijentisani skloniji da imaju više skorove na skali desničarske autoritarnosti i na skali sociodominantne orijentacije.

Spolne razlike u autoritarnosti i sociodominantnoj orijentaciji

Kakav je odnos spolne pripadnosti ispitanika s obzirom na rezultate koji su ostvareni na skalama desničarske i sociodominantne orijentacije utvrđeno je putem analize t-testa, s obzirom na već prikazane podatke o normalnosti distribucije rezultata ispitanika na skalama desničarske autoritarnosti i sociodominantne orijentacije.

Tabela 10: t omjer za skorove sa RWA i SDO skale za muške i ženske ispitanike

	M ženski	M muški	t	df	p	Valid N ženski	Valid N muški	St.dev. ženski	St.dev. muški	F	p
RWAskala	94,04	104,17	-4,40	214	0,000017	125	91	15,12	18,67	1,53	0,029
SDO skala	36,68	39,65	-2,33	214	0,020632	125	91	9,13	9,37	1,05	0,778

Iz uvida u tabelu može se vidjeti da se prosječne vrijednosti muških i ženskih ispitanika razlikuju, te da muški ispitanici ispoljavaju veći stepen autoritarnosti mjerenene RWA skalom. Vrijednost t statistika ($t = -4,4$ $p < 0,01$) je statistički značajna, pa se može reći da nema osnove da razlike koje su nađene držimo rezultatom slučaja. Kada je riječ o rezultatima na skali sociodominantne orijentacije, također se može vidjeti da postoji statistički značajna razlika među rezultatima koje su ostvarili muški i ženski ispitanici. Prosječni rezultat na SDO skali muških ispitanika bio je $M = 39,6$ dok su ženski ispitanici ostvarili prosječan rezultat od 36,7. S obzirom na veličinu manifestne razlike ova razlika je statistički značajna, pa se može zaključiti da postoji statistički značajno različito postignuće kod ispitanika različitog spola ($t = -2,33$ $p < 0.01$). S obzirom da je razlika dovoljno velika ima osnove da izvršimo generalizaciju na cijelu populaciju i da kažemo da postoji trend da muški ispitanici postižu više skorove na skalama autoritarnosti i sociodominantne orijentacije na razini cijele studentske populacije.

Diskusija

Osnovni problem ovog istraživanja bio je provjera odnosa autoritarnosti i njemu bliskih koncepata, u cilju bližeg određenja i eksplikacije fenomena desničarske autoritarnosti opisane od strane Altemeyera.

Kada je riječ o izraženosti nivoa autoritarnosti kod studenata prosječni skor na skali desničarske autoritarnosti jeste $M = 98,3$, a na skali autoritarne konvencionalnosti taj skor je nešto viši 107,2 (treba imati na umu da skala ima jedan item više od RWA skale). U našem kulturološkom okviru nije sprovedeno istraživanje koje bi bilo usporedivo po ovom nivou sa našim ispitivanjem. Jedino istraživanje koje vrijedi pomenuti jeste ono koje je sproveo Petrović (2001). Iako je autor sproveo istraživanje na drugačijoj populaciji, njegovi rezultati mogu poslužiti kao osnova za komparaciju. Autor je dobio prosječni rezultat na RWA skali 84,32 što je ispod prosjeka i predstavlja relativno nizak rezultat. Naš rezultat na drugoj strani blago sugerise da je u pitanju niži nivo autoritarnosti kod ispitanika.

U Altemayerovoj definiciji autoritarnosti najproblematičniji dio se odnosi na konvencionalizam koji je definiran kao snažno ili jako prihvatanje i obavezivanje tradicionalnim i društvenim normama u društvu. Međutim, Altemeyer koristi termin konvencionalizam i na drugi način: govori o uspostavljenim tradicijama u koje uključuje i demokratske slobode, slobode govora, mišljenja, toleranciju, princip da niko nije iznad zakona, poštovanje prava manjina. U tako proširenom određenju i nastaje problem: da li su i ovakve konvencije autoritarne? Kako se one razlikuju od onih koje nisu autoritarne? U pokušaju dodatne eksplikacije ovog koncepta ispitan je odnos desničarske autoritarnosti i privrženosti konvencijama koje su ustoličene u našem društvu kao zasebne varijable. Kako je već navedeno, smisao poređenja rezultata sa skalom konvencionalizma ogleda se u činjenici da RWA skala ne specifikira prema kojim konvencijama ispitanici izražavaju svoju autoritarnu konvencionalnost. Prema Altemeyerovom modelu autoritarne osobe ispoljavaju visok stepen poštovanja prema svim vrstama društvenih konvencija. U ovom istraživanju se pokazalo da RWA skala korelira sa skalom konvencionalizma statistički značajno ($r = 0,61$). Dobijeni rezultat je u skladu sa očekivanjem jer je prema Altemeyerovom modelu konvencionalnost sastavni dio desničarske autoritarnosti. Još jedan od argumenata ovog zaključka je i nalaz Petrovića (2001) koji je također našao da su na subskali konvencionalizma ispitanici iskazali najveći stupanj prema konvencijama koje se tiču države i nacije. Iz navedenog se može izvući zaključak da RWA skala ima dobru prediktabilnu valjanost, bar kada je riječ o prihvatanju društvenih konvencionalnosti uvriježenih u našem društvu.

Autoritarna agresivnost i autoritarna submisivnost čine ostale elemente koji određuju desničarsku autoritarnost prema Altemeyeru. Kako je i očekivano prema dosadašnjim nalazima i u skladu sa specifičnostima našeg kulturalnog miljea u kojem je prisutan tradicionalizam i konzervativizam, najveći stepen submisivnosti ispoljen je prema Bogu kao apsolutu, zatim majci i ocu. Dio rezultata podudaran je sa rezultatima Petrovića, koji je našao također visok stepen submisivnosti prema majci

i ocu. Pomalo iznenađuje činjenica da iako je izražen visok stepen submisivnosti prema Bogu, naši ispitanici izražavaju nizak stepen submisivnosti prema vjerskim autoritetima u državi, što bi se djelomično moglo objasniti generalnim nezadovoljstvom zbog sveukupnog stanja u državi, te sverastućim nepovjerenjem kako prema državnim, tako i prema vjerskim dužnosnicima.

Kada je riječ o odnosu agresivnosti i autoritarnosti pokazalo se da agresivnost prema svim eksplicitiranim objektima relativno visoko korelira sa RWA skalom. Postoji statistički značajna povezanost između agresivnosti i RWA skale prema svim grupama osim prema „vehabijama“. Korelacije nisu ujednačene i kreću se u intervalu od -0,08 do 0,64. Prosječna korelacija iznosi $r = 0,32$. Najveća povezanost između RWA skale i agresivnosti bila je prema sljedećim grupama: homoseksualci, feministkinje, HIV zaraženi i komunisti. Dobijeni rezultati su u velikoj mjeri podudarni sa rezultatima istraživanja na našim područjima (Petrović, 2001, Čorkalo i Stanković, 2000), kao i nalazima brojnih svjetskih autora (Duckitt, 2001, Smith i Winter, 2002, Altemeyer, 2004, Mavor i sar., 2009), gdje su također dobijene visoke korelacije između agresivnosti prema homoseksualcima, feministkinjama i RWA skale. Bilo ko može postati meta autoritarne agresije, ali konvencionalne žrtve agresije (kao što su manjinske grupe i nekonvencionalne grupe i pojedinci uključujući i socijalne devijante) su češća meta, čime se mogu objasniti i rezultati dobijeni u ovom radu i kongruentnost tih nalaza sa drugim istraživanjima. Grupe prema kojima je najizraženija agresivnost svakako spadaju u grupe koje su s obzirom na specifičnosti našeg društvenog sistema u nemilosti vladajuće moralne ideologije.

Postoje brojne studije koje specificiraju odnos između autoritarnosti i sociodominantne orijentacije ispitanika, a za sve njih je zajedničko da je nađena blaga pozitivna povezanost. S druge strane rezultati Pratto i saradnika (1994) izvještavaju o istraživanjima u kojima su koristili 23 različita uzorka da SDO skorovi slabo koreliraju sa RWA skalom (nađena je prosječna korelacija $r = 0,14$ $p > 0,05$). O sličnim nalazima izvještava i Altemeyer (1996). Koristeći 1556 kanadskih studenata kao uzorak Altemeyer je našao da je povezanost između RWA i SDO skale iznosila između 0,08 i 0,28, s prosječnom korelacijom 0,17. Kao što je Altemeyer (1998) opazio SDO i RWA skala predstavljaju različite dimenzije koje obično slabo koreliraju (oko $r = 0,20$), i to najmanje na uzorcima u Sjevernoj Americi. To ukazuje da RWA i SDO skala imaju različitu genezu. SDO je definirana kao stepen u kojem osoba podržava sistem grupno bazirane hijerarhije označen kao socijalno dominantna orijentacija. Razlika između ova dva koncepta ogleda se u tome da se RWA skala fokusira na submisivnost prema unutargrupnim autoritetima, a SDO se fokusira na dominantnost naspram vanjskih grupa. Odnosno RWA je viđena kao unutargrupni fenomen dok je SDO razmatrana kao međugrupni fenomen. Relacije između RWA i SDO skale nisu univerzalne. Kao što su ispitivanja pokazala, postoji snažnija povezanost između ove dvije mjere (oko $r = 0,40$) kod nacija koje se karakterišu snažnijim ideološkim razlikama kao što su Njemačka i Italija (Roccatto & Ricolfi, 2005). Visok skor na SDO skali samim tim može biti viđen kao ekspresija motivirajućeg cilja ka grupno zasnovanoj dominantnosti i superiornosti, dok nizak skor reflektira ciljeve egalitariz-

ma (jednakosti). Sukladno iznesenim podacima u ovom ispitivanju dobijen je koeficijent povezanosti između RWA i SDO skale ($r = 0,27$, $p < 0,05$), čime se potvrđuje da su desničarska autoritarnost i sociodominantna orijentacija srodni, ali zasebni konstrukti.

Kada je riječ o odnosu religioznosti i autoritarnosti nađena je substancijalna povezanost ovih pojava. Ispitanici koji su bili više osviješteni postizali su i više skorove na skali autoritarnosti. Slični rezultati pronađeni su i u zapadnim istraživanjima. Tako je Altemeyer u svojoj opsežnoj studiji iz 1984. na uzorku od više od 500 studenata našao umjerenu povezanost autoritarnosti i prakticiranja religijskih obreda unutar porodice ($r = 0.37$), negativnu povezanost autoritarnosti i mjere sumnje u religijska učenja ($r = -0.41$), umjerenu povezanost autoritarnosti i mjere socijalnog pritiska da se ustraje u religijskim vjerovanjima ($r = 0.47$). Zanimljiv je i nalaz, dobijen u istom istraživanju, o pozitivnoj korelaciji intrinzične religioznosti i autoritarnosti ($r = 0.36$) (Altemeyer, 1988). I brojna druga istraživanja, kako na našem (Čorkalo i Stanković, 2000) tako i na svjetskom nivou izvještavaju o substancijalnoj povezanosti religioznosti i autoritarnosti, uz iznimku iznenađujuće niske povezanosti koja je dobijena u istraživanju Petrovića (2001). U našem istraživanju također su nađene statistički značajne razlike između religioznih i nereligioznih studenata i na skali autoritarnosti ($t = 8.29$ $p < 0.01$) kao i na skali sociodominantne orijentacije ($t = 2.88$ $p < 0.01$). Kao jedan od razloga zašto je to tako mogao bi da posluži i argument da su osobe predane religijskim pravilima dosljednije i čvršće u praćenju i slijeđenju najrazličitijih normi i pravila, pa su samim tim i više osjetljivije na podložnost uobičajenijim normama.

I ispitivanje spolnih razlika u autoritarnim tendencijama sukladano je dosadašnjim nalazima. Nađene su također statistički značajne razlike između muških i ženskih ispitanika na obje skale (desničarska autoritarnost $t = 4.40$ $p < 0.01$, sociodominantna orijentacija $t = 2.33$ $p < 0.05$), te se pokazalo da muškarci ispoljavaju viši stepen autoritarnosti u odnosu na žene. Dobiveni rezultat u skladu je sa rezultatima drugih istraživanja na našim područjima (Petrović, 2001, Čorkalo i Stanković, 2000) koji mogu poslužiti za usporedbu zbog sličnosti u specifičnostima društvene sredine. Uprkos sveprisutnoj demokratizaciji, na ex jugoslovenskim prostorima duboko je uvriježena sklonost ka „tradicionalnim“ vrijednostima i ulogama u društvu, a jedna od njih je i preovladavajući stereotip uloge „muškarca“ kao dominantnog. U navedenoj činjenici mogao bi ležati i razlog izraženije autoritarnosti kod muškaraca u odnosu na žene.

Ispitivanje odnosa desničarske autoritarnosti i njemu srodnih koncepata svakako pomaže rasvjetljavanju sadržaja konstrukta autoritarnost. Uprkos brojnim istraživanjima, a imajući na umu činjenicu da autoritarnost ima dosta vidova javljanja i vjerovatno više od jednog uzroka, nužno je iznova sagledavati nove pristupe ovom fenomenu. Potreba kontinuiranog ispitivanja autoritarnosti leži i u njegovoj osjetljivosti na istorijska i društvena previranja, te uticaju istorijskih, kulturnih i političkih stavova na sadržaj autoritarnosti. Budući da je autoritarnost sveprisutna u cijelom društvu i da je nalazimo na svakom koraku borba sa istom treba predstavljati stalnu i kontinuiranu misiju oko detekcije i sprečavanja ovog fenomena.

Literatura

1. Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Harper & Row.
2. Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism*. Winnipeg, Canada: University of Manitoba Press.
3. Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. San Francisco: Jossey-Bass.
4. Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
5. Altemeyer, B. (2004). The other „authoritarian personality“. In J. T. Jost & J. Sidanius (Eds.), *Political Psychology*. New York: Psychology Press.
6. Čorkalo, D., Stanković, N. (2000). Autoritarnost i percepcija ostvarene demokracije u Hrvatskoj: Analiza odnosa na studentskoj populaciji. *Društvena istraživanja*, vol. 9, 1, str. 67–81.
7. Duckitt, J. (2001). A dual-process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 33, pp. 41–113). San Diego, CA: Academic Press.
8. Duriez, B., Van Hiel, A., & Kossowska, M. (2005). Authoritarianism and social dominance in Western and Eastern Europe: The importance of the sociopolitical context and of political interest and involvement. *Political Psychology*, 26, 299–320.
9. Eysenck, H. J. (1954). *The Psychology of Politics*. London: Routledge and Kegan Paul
10. Kreindler, S.A. (2005). A dual group process model of individual differences in prejudice. *Personality and Social Psychology Review*, 9, 90–107.
11. Mavor, K. I., Macleod, C. J., Boal, M. J. & Louis, W. R. (2009). Right-wing authoritarianism, fundamentalism and prejudice revisited: Removing suppression and statistical artefact. *Personality and Individual Differences*, 46, 592–597.
12. Mirisola, A., Sibley, C. G., Boca, S., & Duckitt, J. (2007). On the ideological consistency between right-wing authoritarianism and social dominance orientation. *Personality and Individual Differences*, 43(7), 1851–1862.
13. Petrović, N.(2001). *Putevi izučavanja autoritarnosti*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
14. Petrović, N. (2003). Pregled pristupa za izučavanje autoritarnosti i srodnih fenomena. *Sociološki pregled*, 37, 101–115.
15. Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741–763.
16. Roccato, M., & Ricolfi, L.(2005). On the correlation between right-wing authoritarianism and social dominance orientation. *Basic and Applied Social Psychology*, 27 187–200.
17. Rokeach, M. (1956). Political and Religious dogmatism: An alternative to the authoritarian personality; *Psychological Monographs*, 70 (18).
18. Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
19. Smith, A.G. and Winter, D. G. (2002). Right-wing Authoritarianism, Party Identification, and Attitudes toward Feminism in Student Evaluations of the Clinton-Levinsky story. *Political Psychology*, 23, 35.

20. Wilson, G. D., ur. (1973). The psychology of conservatism. New York-San Diego, itd: Academic Press.

Alija Selimović, Ljubica Tomić Selimović, Mujo Hasković, Erna Emić

RELATION BETWEEN AUTHORITARIANISM AND SOCIAL DOMINANCE ORIENTATION AND CONVENTIONALITY

Abstract

The main goal of this study was to determine relation between concept of authoritarianism, social-dominance orientation and conventionalism. The research was conducted with 217 students from University of Tuzla. Authoritarianism was treated with RWA scale, while social domination was measured with SDO scale. Conventionalism was measured with scale designed for this research. Authoritarian aggression was expressed most for homosexuals, while submissiveness was expressed most to Good. Low correlation ($r=0,27$) was found between authoritarianism and social dominance, and high correlation ($r=0,61$) was found between authoritarianism and conventionalism. Statistically significant differences were found between religious and nonreligious students, both on authoritarianism scale ($t=8.29$ $p<0.01$) and social dominance scale ($t=2.88$ $p<0.01$). Also, statistically significant difference was found between male and female on both scales (RWA: $t=4.40$ $p<0.01$, SDO: $t=2.33$ $p<0.05$). We can conclude that Altemeyer's concept of authoritarianism is relatively independent construct from construct of social dominance.

